

Шалімова, Т. І. Розвиток дистрибутивного лідерства в системі середньої освіти США [Текст] / Т. І. Шалімова // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій : зб. матеріалів п'ятої Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів, науковців – Суми : Панасенко І. М., 2012. - 388 с.

Розвиток дистрибутивного лідерства в системі середньої освіти США

Шалімова Т.І.

Аспірантка Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка

The Development of the Distributive Leadership in the System of Secondary Education of the USA

Развитие дистрибутивного лидерства в системе среднего образования США

The article focuses on distributed leadership and its main aspects in school management: school leaders collaboration and team work. The analysis and results of the empirical study in general educational institutions of the USA are explored. Peculiarities of its realization in the system of secondary education in the USA are researched.

За умов принципів соціально-економічних, політичних трансформацій, які відбуваються у багатьох країнах, значно підвищився інтерес до проблеми лідерства. Питання лідерства взагалі, його місця в суспільстві минулого, сучасного та майбутнього, перспективи розвитку й умови формування лідерів, зокрема в сучасній Україні, постійно хвилюють науковців. З вирішенням цих питань люди пов'язують власні долі, прогнозують розвиток суспільства. Сучасна ситуація в Україні характеризується соціально-економічною та політичною нестабільністю, значним спадом виробництва, зниженням рівня життя більшості населення, посиленням розшарування населення за рівнем доходів, девіацією моральних норм і цінностей у суспільстві, зростанням злочинності й насильства. За таких обставин ще більше відчувається потреба в сильній особистості, яка здатна повести за собою.

Однією з провідних тенденцій реформування середньої школи багатьох розвинених країн світу є структурна диференціація, що передбачає виникнення альтернативної освітньої пропозиції. Аналогічні процеси відбуваються сьогодні і в системі середньої освіти нашої держави. Мотивація здійснення структурних реформ не завжди є зрозумілою, а тому і переконливою для споживачів освітніх послуг і для українського суспільства в цілому. Тому актуальним є аналіз мотивації та концептуальних основ цього процесу у світовій освітній політиці та практиці реформаційних перетворень тих країн, що набули за їх результатами міжнародного визнання. До їх числа належить передусім США, освітня система якої зазнала протягом останніх двадцяти років суттєвих змін. На наш погляд, досвід США заслуговує на

ретельне вивчення і ґрунтовний аналіз з метою запозичення його перспективних ідей в умовах розбудови соціальної політики будь-якої країни (у тому числі й України), яка прагне досягти кращих світових зразків.

Оскільки традиції демократії глибоко вкоренилися на американському ґрунті, вивчення досвіду роботи в цьому напрямку у Сполучених Штатах Америки викликає значний інтерес. Тому ми визначили наступні завдання нашої статті: розкрити поняття дистрибутивного лідерства, окреслити лідерські функції в умовах запровадження проектів автономного шкільного лідерства.

Система освіти США завжди була предметом уваги вітчизняних та закордонних науковців. В наукових працях В.І. Бондаря, Б.З. Кобзаря, Ю.А. Конаржевського, В.І. Маслова, Н.С. Синцова, П.В. Худомінського та інших вчених загострюються проблеми теорії та практики шкільного управління. Наукові роботи Г.А. Дмитренка, Л.І. Каращук, Н.Л. Коломінського, Ю.А. Конаржевського розкривають сутність освітнього менеджменту та зміст діяльності менеджера освіти. Однією з основних функцій директора школи стає управління розвитком освітнього закладу. Російські вчені В.І. Єрошин, Г.Ю. Капто, В.С. Лазарєв, М.М. Поташнік заклали теоретичні основи управління розвитком школи, розробивши систему, яка вміщує як відомості про школу, як об'єкт розвитку, так і про функцію управління розвитком та розвиток керівної системи. Певний внесок у висвітлення досліджуваної нами проблеми зробили вітчизняні компаративісти О. Локшина, К. Корсак, О. Матвієнко, А. Сбруєва.

Американські дослідники К. Лейтвуд, К. Ріл, Дж. Спілейн, Р. Халверсон, Дж. Діамонд у своїх наукових працях виклали основні теоретичні положення дистрибутивного лідерства. Однак цілісного розгляду проблеми здійснено не було, що й зумовлює актуальність цієї проблеми.

Розвиток лідерства може охоплювати елементи програм розвитку менеджменту (управління часом, проектом, делегування, самоаналіз тощо), але з взяттям до уваги можливості здійснювати рефлексивну практику та критичний аналіз поточної діяльності і власного досвіду. “Розвиток лідерства – поняття ширше, ніж просто програми діяльності... Це спосіб, за допомогою якого формується ставлення, надається підтримка у діяльності, стимулюється розвиток організації, яка навчається” [1, р. 19].

Сучасний освітній лідер потребує демонстрації комплексного набору вмінь, знань та досвіду. Як показують дослідження, основними чинниками забезпечення ефективності шкільного лідерства є:

- розвиток національної системи стандартів шкільного лідерства, на основі яких місцеві органи управління освітою та навчальні спільноти вчителів загальноосвітніх шкіл ґрунтували б власну діяльність;
- організація підтримки розвитку шкільного лідерства: підтримка запровадження стандартів у роботу шкільних лідерів, розробка політики та процедури та процедури розвитку шкільного лідерства;

- розвиток програм підготовки шкільних лідерів у початковій та неперервній професійній освіті.

Американському освітньому простору характерний активний розвиток програм підготовки шкільних лідерів та їх централізоване фінансування на національному рівні, а також налагодження співпраці шкільних лідерів та розповсюдження програм їхньої підготовки. Разом із тенденцією розвитку загальноосвітньої школи, як навчальної спільноти, що характеризується спільними цінностями та культурою, відзначається зміщення акцентів до дистрибутивного шкільного лідерства, відповідно програми підготовки шкільних лідерів [2, 590].

Слід зазначити, що дистрибутивне лідерство – це відношення, а не управлінська техніка. Це означає бачити шкільну громаду як джерело знань, досвіду та мудрості.

Теорія дистрибутивного лідерства, яка розвинулась у результаті усвідомлення, що ідеального лідера не буває, передбачає лідерство усіх членів організації, незалежно від посади, яку обіймає, та рівня відповідальності, здійснення впливу між колегами, а також і на загальний напрям розвитку організації. Такий підхід ґрунтується більше на теоріях соціології й політології, ніж на традиційних теоріях менеджменту, оскільки спирається на концепції організаційної культури, організаційного середовища, а також висвітлює контекстуальну сутність лідерства.

Концепція дистрибутивного лідерства, яка ґрунтується на понятті колегіальності, завоювала популярність в останні десятиліття як альтернатива традиційним моделям лідерства, її широко використовують в середній освіті США. Дж. Спілейн та Р. Хелверсон описують її як “взаємодію між людьми та ситуаціями” [5, р. 3]. Такий підхід підтверджують процесуальні теорії лідерства, а також системний підхід до організації. Вони пропонують більш інклюзивний погляд на організаційну життєдіяльність, у якій індивіди, групи та команди на всіх рівнях організації колективно впливають на стратегічний напрям її розвитку за допомогою лідерства.

Дистрибутивне лідерство передбачає, що лідерство є характеристикою групи осіб, які співпрацюють між собою: “існує відкритість меж лідерства, а множинність знань поширюється між багатьма особами” [2]. На практиці дистрибутивне лідерство передбачає залучення до діяльності великої кількості осіб: студентів, викладачів, допоміжний персонал університету, працівників громадських організацій, політиків у галузі освіти тощо; трансформування ролі лідера відповідно до ситуації, завдання, досвіду; участь у процесах управління та лідерства значної кількості працівників освітньої організації.

Незважаючи на різноманітні підходи до визначення поняття “дистрибутивне лідерство”, воно охоплює три основні величини. По-перше, лідерство є похідною рисою групи осіб, що співпрацюють один з одним. По-друге, дистрибутивному лідерству притаманна відкритість, тобто можливість відбуватися як у межах, так і за межами навчальної інституції. І, по-третє, – досвід лідерства поширюється між великою кількістю осіб. Зважаючи на це,

дистрибутивне лідерство слід розглядати як динамічний, інклюзивний, колегіальний процес, який відбувається у певному контексті, вимагає перспективи поширення по всій системі організації та за її межами. Наприклад, в умовах університету дистрибутивне лідерство охоплює діяльність батьків, студентів, місцевої громади, а також науковців, викладачів, адміністраторів, допоміжного персоналу, членів ради університету, політиків у галузі освіти тощо. Але система охоплює не тільки людський аспект, але й технології та процеси. А тому до дистрибутивного лідерства відносять фізичні інфраструктури та ІТ системи, процес забезпечення якості наукового і навчального процесів, кожен з яких визначає спосіб заохочення взаємодії між індивідами та групами.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку управління середньою освітою США вимагає вивчення та застосування сучасних теоретичних підходів до управління освітою. Адаптація американського досвіду на теренах української освіти може бути корисною під ас реформування вітчизняної освіти.

Література

1. *Bennet N., Wise C., Woods P., Harve J.* Distributed Leadership: Full report. National College for School Leadership. Spring, 2003. – 57 p.
2. *Bush T., Glover D.* Leadership development: evidence and beliefs. Nottingham: National College for School Leadership, 2004. <http://www.nationalcollege.org.uk>.
3. *Day D.* Leadership development: a review in context // *Leadership Quarterly*. 2001. – N 11 (4). – P. 581–613.
4. *Kellerman B.* Leadership: warts and all // *Harvard Business Review*, January, 2004. – P. 40–45.
5. *Spillane J., Halverson R., Diamond J.* Towards a theory of leadership practice: a ditributed perspective // *Journal of Curriculum Studies*. – 2004. – N 36 (1). – P. 3–34.